

GUIA DOCENT

GEOGRAFIA D'ESPANYA

Nº de mòdul:14438

Professor: Rafael Viruela Martínez

Departament de Geografia
Universitat de València

ESQUEMA GENERAL

I.- Dades inicials d'identificació.
II.- Introducció.
III.- Volum de treball.
IV.- Objectius generals.
V.- Continguts mínims.
VI.- Destreses que cal adquirir.
VII.- Habilitats socials
VIII.- Temari
IX.- Bibliografia de referència
X.- Metodologia.
XI.- Avaluació de l'aprenentatge.

I.- DADES INICIALS D'IDENTIFICACIÓ

Nom de l'assignatura	Geografia d'Espanya
Caràcter	Troncal
Titulació	Geografia
Cicle	1 ^º
Departament	Geografia
Professor responsable	Rafael Viruela

II.- INTRODUCCIÓ A L'ASSIGNATURA

La Geografia d'Espanya és una assignatura troncal del primer cicle de la Llicenciatura de Geografia, amb una càrrega docent de 12 crèdits i que s'imparteix en segon curs.

L'assignatura segueix el plantejament utilitzat en la Geografia d'Europa i que els alumnes ja coneixen de l'any anterior. Estudiarem el medi natural, la població i les activitats econòmiques en l'Estat espanyol, destacant les interrelacions entre els diferents fenòmens físics i humans, així com les diferències regionals. Per tal comprendre la realitat actual són obligades les referències als processos històrics que l'han anat configurant, entre els que destaca la incorporació d'Espanya a la Comunitat Econòmica Europea.

III.- VOLUM DE TREBALL

Considerant la relació de 25 hores per crèdit, l'assignatura consta de 300 hores, de les que 100 són presencials i la resta correspon a treball autònom de l'alumne. El curs acadèmic 2006-2007 té una duració estimada de 28 setmanes, amb tres hores de classes teòriques-pràctiques, el que dona un total de 84 hores que es distribuïran de la forma següent:

	Hores presencials	Hores de treball autònom
Assistència a classes teòriques	63	
Assistència a classes pràctiques	21	
Preparació classes teòriques		63
Preparació classes pràctiques		42
Estudi i preparació d'exàmens		60
Treballs*		35
Realització d'exàmens	4	
Assistència a tutories	4	
Excursió	4	
Activitats complementaries	4	
Total hores presencials i de treball autònom	100	200
TOTAL	300	

*Memòria de l'excursió, resum de les conferències i lectures

IV.- OBJECTIUS GENERALS

Com ocorre en altres assignatures que aborden l'estudi de conjunts regionals, els continguts de la *Geografia d'Espanya* són amplis i variats, en els què participen diferents disciplines (Geomorfologia, Climatologia, Demografia, Economia, etc.), això obliga a seleccionar els continguts amb els que pretenem aconseguir els següents objectius principals:

1. Identificar i localitzar els fets geogràfics en el territori espanyol.
2. Estimular la capacitat d'observació i relació dels diversos elements geogràfics que analitzarem en el marc de l'Estat espanyol.
3. Aprendre la diversitat geogràfica d'aquest espai i apreciar les diferències entre les regions que l'integren.
4. Valorar la incorporació d'Espanya a la Unió Europea, la realitat de la qual (estudiada el curs anterior) serà el marc de referència amb el que comparar molts dels aspectes analitzats.

V.- CONTINGUTS

Els continguts de l'assignatura s'agrupen en els següents blocs temàtics.

a. *El coneixement geogràfic d'Espanya.* Este bloc de caràcter introductori familiaritza a l'estudiant amb l'evolució del coneixement geogràfic d'Espanya al llarg de la història contemporània, amb la bibliografia bàsica que haurà de conèixer i utilitzar al llarg del curs i amb les fonts d'informació geogràfica, tant estadístiques com cartogràfiques.

b. *El medi físic.* En este bloc s'estudiaran els temes habituals en una assignatura d'aquestes característiques: relleu, clima, vegetació i hidrografia, als que s'afegís el dedicat als riscos naturals, de gran incidència en l'ocupació del territori i en el que, a més, s'abordarà l'impacte de l'activitat humana en el medi natural. D'esta manera mostrarem la relació entre este bloc i els que s'exposaran a continuació.

c. *La població.* En este apartat s'analitza la dinàmica, estructura i distribució geogràfica de la població, dedicant especial atenció a dos dels problemes que més preocupen a la societat espanyola: la immigració i el mercat de treball. Les característiques socioeconòmiques de la població ens permeten enllaçar amb el contingut del següent bloc.

d. *Les activitats econòmiques.* S'estudien ací les característiques i l'evolució dels sectors d'activitat, analitzant els processos espacials i temporals i la incidència que la incorporació a la Comunitat Econòmica Europea i l'actual procés de globalització tenen en els canvis registrats en l'estructura productiva i en els criteris de localització. Entre la gran varietat d'activitats incloses en el sector terciari, s'ha optat per analitzar el turisme (fonamental per a entendre les grans transformacions de les últimes dècades, incloses les paisatgístiques) i els transports (element clau en el desenvolupament econòmic i la vertebració del territori).

e. *Relacions amb l'exterior.* En este bloc s'exposa la participació d'Espanya en institucions i organismes internacionals des d'una perspectiva temporal, la qual cosa permetrà descobrir la transcendència de la progressiva internacionalització i el canvi que suposa respecte a l'autarquia de la postguerra espanyola. S'analitzaran els principals trets de les relacions i fluxos internacionals, açò és, les relacions comercials i les inversions, tant les rebudes com les emeses.

f. *Desequilibris territorials i política regional.* Encara que en els temes inclosos en els blocs anteriors s'insisteix en els aspectes regionals, ara s'aborden les diferències regionals a partir de l'anàlisi d'una sèrie de variables seleccionades, i es repassen els instruments de política regional (estatals i comunitaris) que tracten de reduir les diferències.

VI.- DESTRESES QUE CAL ADQUIRIR.

En segon curs cal insistir en el fet que l'alumne desenvolupe les destreses que ha adquirit l'any anterior. En este sentit, és fonamental:

1. Obtenir informació de forma correcta dels abundants recursos bibliogràfics i de les fonts cartogràfiques i estadístiques, entre les que destaquen les elaborades per l'Institut Nacional d'Estadística i les que faciliten diferents organismes de l'Administració.
2. Analitzar les diferències entre les regions a partir de fonts documentals, estadístiques i cartogràfiques.
3. Exercitar diferents tècniques d'anàlisi, interpretar la informació obtinguda i utilitzar els mètodes de representació gràfica i cartogràfica que permeten la millor comprensió dels fenòmens estudiats.
4. Estimular la capacitat d'observació, relació i síntesi.

VII.- HABILITATS SOCIALS.

Pretenem fomentar la participació i el principi de responsabilitat de l'alumne en el coneixement geogràfic d'Espanya i en el seu propi procés d'aprenentatge. Per això cal:

- a. Potenciar el treball en equip per mitjà de la participació activa i raonada de l'alumne en els debats i grups de discussió, plantejant preguntes i aportant solucions als problemes i situacions hipotètiques o reals que vagin sorgint al llarg del curs.
- b. Integrar l'estudi de la Geografia d'Espanya en una perspectiva global que permetrà comparar esta realitat amb la d'altres espais, en especial amb els d'Europa, de la que forma part i que l'alumne ja coneix del curs anterior.
- c. Estimular l'interès pels canvis que s'han produït en la societat i economia espanyoles des de mitjans del segle XX i prendre consciència de les grans diferències regionals

VIII.- TEMARI

1	<i>El coneixement geogràfic d'Espanya.</i> Síntesi dels estudis sobre la realitat geogràfica d'Espanya. Fonts d'informació geogràfica: estadístiques i cartogràfiques
2	<i>El relleu.</i> Configuració de la península ibèrica. Litologia. Grans unitats morfoestructurals. El territori insular. Les costes.
3	<i>Diversitat climàtica i paisatgística.</i> Factors que influeixen en el clima. Elements del clima. Regions climàtiques. Paisatges vegetals.
4	<i>El sistema fluvial i els recursos hídrics.</i> Característiques de la hidrologia peninsular. Anàlisi hidrològic i règims fluvials. Recursos hídrics: recursos disponibles i demanda. Infraestructures hidràuliques i polítiques hidrològiques.
5	<i>Riscos naturals i protecció del medi ambient.</i> Processos naturals extrems. Reacció dels grups humans davant dels riscos naturals. L'estat del medi ambient. Els espais naturals.

6	<i>La població.</i> Dinàmica de la població espanyola. Distribució geogràfica i migracions interiors. Migracions exteriors: emigració i immigració. Estructura de la població. Característiques socioeconòmiques de la població i mercat de treball
7	<i>El sector primari.</i> Canvis en el sector agropecuari. Especialització productiva regional. Característiques de la població ocupada. Estructura de les explotacions. Característiques del sector pesquer.
8	<i>El procés d'industrialització i els espais industrials.</i> Dependència energètica. El recent procés d'industrialització. Canvis en el sector industrial. La indústria espanyola en el recent procés de globalització. El diferent comportament dels espais industrials.
9	<i>El sector terciari.</i> Expansió dels serveis. Importància del turisme. Distribució de l'oferta i la demanda. Característiques del sistema de transports. Modalitats de transport.
10	<i>Les relacions amb l'exterior i la integració a Europa.</i> El llarg procés d'integració en la Comunitat Econòmica Europea. Estructura geogràfica i sectorial del comerç exterior. La internacionalització de l'economia espanyola: els fluxos de capital.
11	<i>Desequilibris territorials i política regional.</i> Evolució de les diferències regionals. El procés de convergència entre les regions espanyoles i amb la Unió Europea. La política regional, estatal i comunitària, i la reducció de les diferències.

Considerant que el curs acadèmic 2006-2007 té una duració de 28 setmanes amb tres hores de classe, que fa un total de 84 hores, el contingut del programa es repartirà, aproximadament, de la següent manera:

	Teoria	Pràctica	Total
Bloc 1	4	2	6
Bloc 2	21	5	26
Bloc 3	11	4	15
Bloc 4	11	4	15
Bloc 5	8	2	10
Bloc 6	8	4	12
Total	63	21	84

IX.- BIBLIOGRAFÍA DE REFERENCIA

Bibliografia bàsica

GIL OLCINA, A. y GÓMEZ MENDOZA, J. (2001): *Geografía de España*, Ariel, Barcelona. Disponible a la biblioteca d'Humanitats: HU M/914E/100 , HU M/914E/099, HU M/914E/036, HU M/914E/027, HU M/914E/026, HU M/914E/025, HU 914E/004

MÉNDEZ, R. y MOLINERO, F. (1993): *Geografía de España*, Ariel, Barcelona. Disponible a la biblioteca d'Humanitats: HU M/914E/064 , HU M/914E/057 , HU M/914E/003 , HU M/914E/092

TERÁN, M.; SOLÉ, L. y VILÁ, J. (dir.) (1991): *Geografía General de España*, Ariel, Barcelona. Disponible a la biblioteca d'Humanitats: HU D0 M/914E/009, HU D0 M/914E/010, HU M/914E/011, HU D0 M/914E/012

TERÁN, M.; SOLÉ, L. y VILÁ, J. (dir.) (1987): *Geografía Regional de España*, Ariel, Barcelona. Disponible a la biblioteca d'Humanitats: HU 914E/248, HU D0 M/914E/015

Bibliografia complementaria

BOSQUE, J. y VILÀ, J. (coord) (1989): *Geografía de España*, Planeta, Barcelona, 10 vol. Disponible a la biblioteca d'Humanitats per a consulta en sala: HU R/914E/GEO/02 v.1

FARINÓS, J. (coord.) (2002): *Geografía regional d'Espanya*, Universitat de València. Disponible a la biblioteca d'Humanitats: HU M/914E/059, HU M/914E/059, HU M/914E/049, HU M/914E/048, HU M/914E/047, HU M/914E/046, HU M/914E/044, HU M/914E/041

INSTITUTO GEOGRÁFICO NACIONAL: *Atlas Nacional de España*. Disponible a la biblioteca d'Humanitats per a su consulta en sala: HU D0-LE1/0826 i a la cartoteca: HU CA/AT-914EG/001

MARTÍNEZ DE PISÓN, E. i TELLO, B. (1986): *Atlas de Geomorfología*, Alianza, Madrid. Disponible a la Cartoteca: HU CA/AT-914EF/009 i a la biblioteca de Humanidades: HU M/911.2/120

MONKHOUSE, F. J. (1978): *Diccionario de términos geográficos*, Oikos-Tau, Vilassar de Mar (Barcelona). Disponible a la biblioteca d'Humanitats per a consulta en sala: EGB.LR 91 MON , HU CA/R/91/01

VV AA (1989): *Geografía de España*, Síntesis, Madrid, 18 vol. Disponible a la biblioteca d'Humanitats: HU 91/022 HU D0 M/914E/070

VV AA (2000): *Vivir la diversidad en España*, aportación española al XXIX Congreso de la Unión Geográfica Internacional, AGE, Caja Duero i Real Sociedad Geográfica. Disponible a la biblioteca d'Humanitats: HU 914E/027, HU 914E/390, HU D0-M/03119

Entre la informació disponible en **Internet**, interessa visitar algunes pàgines Web:

*Administración general del Estado:
<http://www.administracion.es/perfiles/webs_publicos/webs_publicos/wwpp_age-ides-idweb.jsp>, des d'on es pot accedir a la informació estadística i als informes que elabora cadascun dels ministeris

*Asociación de Geógrafos Españoles: <<http://www.age.es>>

*Instituto Nacional de Estadística: <<http://www.ine.es>>

* Així com els **recursos didàctics** de:

-L'Editorial Santillana:

<<http://www.indexnet.santillana.es/secundaria/n3/GeografiaEhistoria/05BancoRecursos.html>>

-La Universidad d'Extremadura:
<http://www.unex.es/botanica/LHB/flora/index.htm>

-Recursos didàctics sobre immigració:
<<http://sauce.pntic.mec.es/~jotero/inmigra/inmigrap.htm>>

-De la Dirección General de Protección Civil:
<<http://www.proteccioncivil.org/centrodoc/catalogopubli.htm>>

* Hispagua: Sistema espanyol d'informació sobre l'aigua,
<<http://hispagua.cedex.es/>>

X.- METODOLOGIA

a) Classes presencials

En les **classes de teoria** s'explicaran els aspectes bàsics de cada tema i es donarà la informació sobre els materials i lectures recomanades. Es basaran en una pedagogia activa que fomenti la participació dels alumnes, als que es facilitarà un esquema o guió amb els continguts més importants.

Les **classes pràctiques** estaran directament relacionades amb el programa de l'assignatura i és convenient realitzar-les en el moment oportú per a facilitar la comprensió dels continguts exposats en les classes de teoria, d'ací la importància de l'assistència a classe amb regularitat. Les activitats consistiran en la confecció i comentari de gràfics i mapes, l'anàlisi i discussió de diverses qüestions a partir d'informes i documentals: premsa, vídeo, etc.

b) Preparació de classes teòriques

Amb les recomanacions oportunes relatives a la bibliografia i els recursos estadístics i cartogràfics, els estudiants completaran la informació rebuda en l'aula.

c) Preparació de classes pràctiques

Molts dels exercicis proposats s'iniciaran en l'aula i l'alumne els finalitzarà en les hores comptabilitzades com a treball autònom.

d) Activitats complementàries

A més de les pràctiques en l'aula, els alumnes realitzaran altres activitats al llarg del curs acadèmic. Proposem:

1. L'assistència a dos **conferències** i la redacció d'un resum de les conclusions més importants. Per a això, en coordinació amb l'assignatura *Geografia de la Població*, es pot aprofitar l'oportunitat que ofereix la celebració en la Universitat de València del *V Congrés Nacional sobre Immigració a Espanya*.
2. Una **eixida de camp**, en la que també participaran professors d'altres assignatures, amb l'objectiu, com ve sent tradicional en l'ensenyança de la Geografia, que l'alumne rebi informació de la realitat i la contrasti amb els coneixements teòrics apresos en l'aula. Els alumnes, repartits en grups de 3 o 4, presentaran una memòria explicativa de les qüestions objecte d'estudi, en la que inclouran la informació obtinguda en la fase de preparació i les explicacions sobre el terreny. Els objectius d'esta activitat són: buscar informació i fomentar la capacitat de síntesi i relació.
3. Una vegada redactada la memòria, s'organitzarà una **sessió debat** en què cada un dels assistents podrà explicar tal o qual qüestió, a fi que els alumnes s'habituen a parlar en públic i promoure la participació.

e) Tutories

A més de les sis hores setmanals dedicades a funcions de tutoria que els estudiants poden aprofitar perquè el professor ajude a resoldre dubtes relacionats amb els continguts de l'assignatura, amb la bibliografia o les pràctiques, es dedicaran quatre hores (dos per semestre) de tutoria obligatòria en grups reduïts per a orientar els alumnes en l'elaboració de la memòria de l'excursió i per a comentar les lectures recomanades i els detalls de les conferències incloses en les activitats complementàries.

XI.- AVALUACIÓ DE L'APRENTATGE

1. **Prova escrita.** El caràcter anual d'esta assignatura permet la realització de dos exàmens, un dins del període destinat a les assignatures del primer semestre i l'altre a final de curs. Optem per realitzar proves mixtes, que inclouen preguntes de concepte i resposta curta, preguntes de resposta lliure i oberta i exercicis pràctics, com el comentari de textos, gràfics, mapes o taules estadístiques. La nota final de les proves escrites serà el resultat de la mitjana de les dos notes parcials, sempre que siguin superiors a quatre, i el seu valor serà el **60% de la nota final**.

2. **Participació en l'aula i les activitats.** La participació en les classes teòriques-pràctiques i en diverses activitats es valorarà amb el **40%** de la nota final, segons el repartiment següent:

- * Eixida de camp i memòria: 15%
- * Conferències: 10%
- * Pràctiques en l'aula: 15%

Els alumnes que no puguin assistir a classe amb regularitat (que falten a més del 20% de les classes) romanen fora d'este sistema d'avaluació i s'examinaran en la data que designe la Facultat per al mes de juny.